

Bewijs rond krijgen met feiten van algemene bekendheid

Mr. N. van der Laan, De Roos & Pen te Amsterdam

Een feit van algemene bekendheid behoeft geen nadere motivering. In het motiveren van evidenties hoeft immers geen energie te worden gestoken. Dat is pragmatisch, maar wanneer is iets evident? Is een feit van algemene bekendheid wel altijd een feit, en wanneer is een feit algemeen bekend? Moet dat in raadkamer unaniem, of met meerderheid van stemmen worden beslist? En in dat laatste geval, kunnen we dan wel volhouden dat het feit algemeen bekend is?

Als je met een vuurwapen op iemand schiet bestaat de mogelijkheid dat die 'iemand' overlijdt,¹ in de drugshandel wordt vaak gebruik gemaakt van versnijdingsmiddelen,² op een industrieterrein komen 's nachts weinig auto's,³ een peuter van bijna twee begrijpt niet volledig de strekking van wat er op een terechtzitting gebeurt⁴ en in de supermarkt kun je levensmiddelen en andere huishoudelijke artikelen kopen.⁵ Allemaal feiten van algemene bekendheid die in de rechtspraak de revue zijn gepasseerd.

Toch is het niet altijd zo evident. Vorige maand casseerde de Hoge Raad een arrest van het gerechtshof Leeuwarden welk hof ter zake het medeplegen van de diefstal van een buitenboordmotor had overwogen dat uit het feit dat een dergelijke motor te zwaar zou zijn om door één persoon te tillen kon worden afgeleid dat de verdachte 'dus geholpen moest hebben'.⁶ Datzelfde lot was enige tijd geleden een arrest van het hof Den Haag beschoren dat, kennelijk geconfronteerd met een bewijsprobleem ten aanzien van de aanmerkelijke kans, oordeelde dat het een feit van algemene bekendheid is dat een van de grond terugspringende kogel een aanmerkelijke kans op de dood van een omstander oplevert.⁷

Het roept de vraag op wanneer iets een feit van algemene bekendheid is. Uit de literatuur en de jurisprudentie volgt dat het moet gaan om feiten die voor een ieder gemiddeld ontwikkeld mens bekend (kunnen⁸) zijn, danwel middels eenvoudig onderzoek moeten kunnen worden achterhaald. De feiten moeten openbaar zijn en vindbaar in publiek toegankelijke bronnen.⁹

Een inmiddels hachelijke maatstaf gezien de vlucht die het internet in de afgelopen jaren heeft genomen. Daar is namelijk iedere informatie te vinden die iemand zoekt, of die nu juist is of niet.

Daar komt bij dat het gevaar bestaat dat, nu een feit van algemene bekendheid geen afzonderlijk bewijs behoeft¹⁰ en een rechter dus niet inzichtelijk hoeft te maken op basis waarvan hij meent dat iets een feit van algemene bekendheid is, rechters die de overtuiging zijn

¹ HR 17 februari 2009 BG7762.

² HR 19 mei 2009 LJJ: BH7295.

³ HR 26 mei 2009, LJJ BG5975.

⁴ HR 3 maart 2009 LJJ: BG8962.

⁵ HR 10 maart 2009 BH0165.

⁶ HR 26 januari 2010, LJJ BK5498.

⁷ HR 9 december 2008, LJJ BF0271.

⁸ Het is geen vereiste dat iedereen bekend is met dit feit, zie HR 24 november 1987, NJ 1988, 686.

⁹ HR 14 april 1987, NJ 1988, 515.

¹⁰ HR 18 mei 1976, NJ 1976, 539.

toegedaan dat de verdachte het ten laste gelegde feit heeft gepleegd, te snel een ervaringsregel als feit van algemene bekendheid opvoeren om uit de bewijsproblemen te komen.¹¹ Moderner gezegd: het risico bestaat dat rechters die kampen met gaten in de bewijsvoering hun toevlucht zoeken tot bijvoorbeeld Google om deze te overbruggen en de informatie die op die manier wordt verkregen te snel als feiten van algemene bekendheid zullen aanmerken.

Daar komt bij dat bij strafrechtelijke bepalingen die een zeer ruim bereik hebben dit risico nog groter is. Zo ontstond er met de komst van de witwasbepaling voor de rechtelijke macht een bewijsprobleem waar nog al eens mee werd geworsteld. Want hoe bewijs je dat voorwerpen of geldbedragen 'van misdrijf afkomstig zijn' als weliswaar de overtuiging bestaat dat het geen zuivere koffie is, maar enig concreet bewijs voor de criminele herkomst ontbreekt? In een dergelijke situatie kan het in de bewijsvoering meenemen van feiten van algemene bekendheid uitkomst bieden.

Exemplarisch is een uitspraak van het hof Amsterdam van 22 december 2006:¹²

Het is een feit van algemene bekendheid dat coupures van €500,- louter in het criminele circuit plegen te worden gebruikt. Een overweging die door hetzelfde hof op 1 juli 2008 nader werd uitgewerkt door te overwegen:¹³ Naar het oordeel van het hof is het een feit van algemene bekendheid en vaste jurisprudentie dat- (nu, NL) na een kortstondige uitgifte in 2002 de banken geen coupures van € 500 meer uitgeven- deze coupures nagenoeg uitsluitend (nog) in het criminele circuit worden gebruikt.

In no-time evolueerden deze uitspraken tot 'vaste jurisprudentie',¹⁴ en niet zelden werden deze overwegingen letterlijk in vonnissen en arresten overgenomen.¹⁵ Ook politie en OM reageerden instemmend. Reacties die verbazen.

Allereerst de bewering van het hof dat briefjes van €500 louter in het criminele circuit plegen te worden gebruikt. Daar is veel op af te dingen. Indien bij een bank grote geldbedragen worden opgenomen worden niet zelden briefjes van €500 verstrekt.¹⁶ Verder is in andere Europese landen het gebruik van dergelijke coupures gebruikelijker dan hier. Handel tussen Nederlandse bedrijven en Afrikaanse landen wordt voorts ook vaak afgewikkeld in contant geld, gelet op het ontbreken van een betrouwbaar bancaire systeem aldaar.¹⁷ Tot slot mag ook het artikel dat enige tijd geleden in de Volkskrant verscheen met als kop 'Opeens gewild: briefjes van 100 en 500'¹⁸

¹¹ mr. G.J.M. Corstens, het Nederlands Strafrecht, 5e druk p. 636.

¹² Hof Amsterdam 22 december 2006, LJV AZ6141.

¹³ Hof Amsterdam 1 juli 2008, LJV BD7281.

¹⁴ Opvallend is dat het hof Amsterdam in 2008 kennelijk verwijst naar haar eigen jurisprudentie uit 2006 en dit 'vaste jurisprudentie' noemt.

¹⁵ Bijvoorbeeld: RB Den Bosch 11 mei 2009, LJV BI3203, RB Dordrecht 3 maart 2009, LJV BH4494, RB Rotterdam 17 december 2008, LJV BG7861, RB Amsterdam 3 november 2008, LJV BG3843, RB Haarlem 5 maart 2008, LJV BC7433.

¹⁶ Een collega nam recent een bedrag van enkele duizenden euro's op bij de bank. Gevraagd werd vervolgens of hij dit in briefjes van €500 wilde hebben. De bewuste collega heeft het aanbod gezien de uitspraak van het Hof Amsterdam zekerheidshalve maar afgeslagen.

¹⁷ De afgelopen jaren heb ik diverse personen en bedrijven bijgestaan die zaken doen met bijvoorbeeld Nigeria. Veel Nigerianen geven er namelijk de voorkeur aan hun betalingen contant te verrichten en reizen daartoe met grote bedragen via Schiphol naar Nederland. Niet zelden worden ze dan geconfronteerd met in beslag name op Schiphol op verdenking van witwassen, maar na onderzoek wordt het geld veelal teruggegeven en de strafzaak geseponeerd.

¹⁸ Volkskrant 27 april 2009, Evert Nieuwenhuis.

hier niet onvermeld blijven. Door de kredietcrisis blijkt namelijk volgens de Europese Centrale Bank (ECB) een enorme run op briefjes van €100 en €500 te zijn ontstaan. Mensen durven hun geld namelijk niet meer op de bank te zetten, maar stoppen het in een kluis of in hun oude matras!

Ook de tweede bewering van het hof, te weten dat er geen briefjes van €500 meer worden uitgegeven, houdt geen stand nu dit simpelweg feitelijk onjuist is.¹⁹ Uit het jaarrapport van de ECB over 2008 blijkt bijvoorbeeld dat de bankbiljetten van €500 de sterkste circulatiegroei doormaakten tussen eind 2007 en eind 2008 van alle bankbiljetten.²⁰ Uit cijfers van dezelfde bank blijkt voorts dat sinds 2002, het moment dat volgens het hof geen bankbiljetten van €500 meer zouden zijn uitgegeven, nog 724 miljoen briefjes van €500 zijn geproduceerd. In 2010 zullen er eveneens weer 100 miljoen briefjes worden bijgedrukt en in omloop gebracht.²¹

De conclusie van deze uiteenzetting moge duidelijk zijn. Het is verontrustend om te moeten constateren dat de door het hof Amsterdam geponeerde 'feiten van algemene bekendheid' helemaal geen feiten zijn. Evenzeer is het verontrustend dat deze onjuiste constatering kritiekloos door andere rechters is overgenomen.

Maar de uitspraken van het hof Amsterdam zijn helaas niet de enige zaken uit de (recente) jurisprudentie waaruit de indruk kan ontstaan dat om bewijsproblemen te omzeilen naar feiten van algemene bekendheid is gegrepen om een veroordeling rond te krijgen.²² De aangehaalde uitspraken van het hof Den Haag en (meer recent) Leeuwarden bevestigen dat beeld. Die vaststelling stemt zorgelijk. Gechargeerd gezegd: Is er onvoldoende bewijs? Dan creëren we het toch zelf!

¹⁹ De klemmende vraag blijft waar het hof Amsterdam zich op heeft gebaseerd.

²⁰ <http://www.ecb.int/pub/pdf/annrep/ar2008nl.pdf>.

²¹ <http://www.ecb.int/stats/euro/production/html/index.en.html>, zie ook Priscilla de Haas, Relatiedag 'Advocaat en meldingsplicht', Advocatenblad 27 maart 2009, p. 160 die opmerkt dat ook de Nederlandsche Bank zich niet kan herkennen in het ingenomen standpunt van het hof Amsterdam op 1 juli 2008.

²² Hier wil ik bijvoorbeeld de uitspraak van de rechtbank Haarlem (27 april 2009, LJN BI2396) niet onbesproken laten die, zich gesteld voor de vraag of bewezen kon worden dat bepaalde partijen cocaïne al dan niet voor de export bedoeld waren, meende te mogen stellen dat het een feit van algemene bekendheid was dat 'carbonpapier geschikt is de opsporing door middel van röntgenapparatuur te bemoeilijken'. Dit terwijl de officier in requisitoir nog had opgemerkt dat het opsporingsonderzoek geen antwoord gaf op de vraag waarom de cocaïne in carbonpapier was verpakt en er ook in de jurisprudentie geen steun voor die stelling is te vinden.